

Codzienność jako wyzwanie edukacyjne generacji 50+

Wprowadzenie

Dynamiczne zmiany zachodzące we współczesnym świecie (technologiczne, gospodarcze czy kulturowe) mają istotny wpływ na nowe rozumienie świata, obcowanie z nim, a w konsekwencji nowe zarządzanie codziennością w ponowoczesności.

W neoliberalizmie – dobie indywidualizmu (często wręcz w skrajnej jego postaci hiperindywidualizmu) oraz dogmatu wolności, wynoszącego jednostkę i jej często egoistyczny interes materialny do najwyższej rangi, prowadzącej do wysokiej jakości życia (dobrostanu) – społeczeństwo pojmowane jest często tylko jako suma jednostek niewstydzących się swego egoizmu, a nawet traktujących go za wzorzec kulturowy.

Globalizujące tendencje nowoczesności są wpisane w czynniki dynamiczne, to jest rozdzielenie czasu i przestrzeni (uzewnętrznienie relacji społecznych na nieograniczonych obszarach czasu i terytorium); mechanizmy wykorzeniające (oddzielające interakcje od specyficznych właściwości miejsca) oraz refleksyjność instytucjonalną (wykorzystywanie wiedzy o warunkach życia społecznego jako konstytutywny czynnik jego organizacji i przemian). Dążenie do nowoczesności zakłada uniwersalizm, który tłumaczy ekspansywność i iskrzenie nowocześnieego życia społecznego w zetknięciu z tradycyjnie ustalonymi praktykami¹.

Globalizacja oznacza, że w odniesieniu do skutków niektórych procesów nie istnieje możliwość nieuczestniczenia w przemianach, które niesie nowoczesność, a jej związek z lokalnością przybiera charakter wielu dogłębnych transmutacji dotyczących istoty życia codziennego².

Ten nowy, a może raczej upowszechniany, paradygmat nowoczesnego życia społecznego powoduje, że to jednostka stanowi coraz częściej podstawowy

¹ A. Giddens, *Nowoczesność i tożsamość. «Ja» i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, Warszawa 2007, s. 30.

² Tamże, s. 31.

przedmiot badań społecznych. Serge Moscovici stwierdził: „Gdyby mnie zapytano o najważniejszy wynalazek nowoczesności, odparłbym bez wahania, że byłaby nim jednostka”³. Idąc dalej, można mówić o ponowoczesnym świecie opartym o wyidealizowany wolny rynek, w którym wszystko podlega urynkowieniu, o „wytwarzaniu jednostki”, ale także o „wytwarzaniu społeczeństw”⁴ jako produktów konsumeryzmu. To niezmiernie ciekawe spojrzenie na przemiany społeczne i odejście od dominujących dotychczas form socjalizacji.

Jednostka, społeczeństwo, codzienność

Zarysowane zaledwie czynniki zmian stały się powodem odwrotu od najczęściej spotykanych teorii i metod badających życie społeczne oraz zapoczątkowania nowych. W ten trend wpisał się Piotr Sztompka, wprowadzając kategorię tak zwanej „trzeciej socjologii”⁵. Autor, za historykami myśli socjologicznej, za pierwszą socjologię uznaje tę tworzoną przez XIX-wiecznych filozofów, dla której przedmiotem dociekań była ludzkość postrzegana jako całość najwyższego rzędu („organizm społeczny”, „formacja społeczno-ekonomiczna”, „system społeczny”). Druga socjologia, z przełomu XIX i XX wieku, zasadniczo zmienia perspektywę i za swój przedmiot uznaje działania ludzkie, a szczególnie te skierowane ku innym ludziom, uwzględniające ich aktywność („działania społeczne”, „czynności społeczne”, „interakcje”). Oba nurty odnoszą się do problemu podstawowego dotyczącego relacji jednostki i społeczeństwa, stawiając go na przeciwstawnych pozycjach. Pierwszy z nich, przyjmując ontologiczne założenia holizmu, zakłada, że zasady i prawidłowości przysługujące „całościom społecznym” tworzą byt samodzielny, niesprowadzalny do cech i prawidłowości jednostek. Drugi natomiast, przystając na ontologiczne założenia indywidualizmu, stoi na stanowisku, że to jednostki, poprzez podejmowanie działań wywołanych motywacjami i aspiracjami, są ostatecznym składnikiem społeczeństwa.

Należy podkreślić, że mimo odmiennych spojrzeń (pierwsze obejmujące całościowe, trwałe społecznie byty zbiorowe, na przykład państwa, klasy społeczne; drugie – jednostkowe) obie socjologie nie wykluczają się, a raczej przeciwnie, uzupełniają się, dając przyczynek do nowego odczytywania coraz bardziej złożonych procesów społecznych. Takie ujęcie stało się podstawą do

³ S. Moscovici, *The Age of the Crowd. A Historical Treatise on Mass Psychology*, Cambridge 1985. Cyt. za: M. Marody, *Jednostka po nowoczesności. Perspektywa socjologiczna*, Warszawa 2015, s. 165.

⁴ Tamże, s. 29.

⁵ P. Sztompka, *Życie codzienne. Temat najnowszej socjologii*, [w:] *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Kraków 2008, s. 18.

zaistnienia trzeciego nurtu socjologii, w której podstawowym elementem rzeczywistości społecznej i główną kategorią są zdarzenia społeczne, a nie systemy czy jednostki.

Podstawy ontologiczne dla trzeciej socjologii stwarza teza, że jednostka i społeczeństwo nie są odrębnymi, samodzielnymi i niezależnymi bytami, ale stanowią

dwie strony, dwa aspekty jednolitej rzeczywistości społecznej, a jednostkowa biografia i społeczna historia to nie dwa osobne procesy, lecz splecione nierozzerwalnie dwie strony, dwa aspekty jednolitej, społecznej dynamiki. Pozorny dylemat: «jednostka czy społeczeństwo» zostaje tu odrzucony i zastąpiony dwoma kategoriami: «jednostka w społeczeństwie» i «społeczeństwo jednostek»⁶.

Po tym krótkim wywodzie odnoszącym się do formułowania w nowy sposób przedmiotu socjologii, a co za tym idzie nowych obszarów problemowych, należy odnieść się do tytułowej kategorii codzienności. W literaturze występuje wiele gotowych definicji, ale można także podjąć próbę opisu codzienności poprzez wskazanie jej charakterystycznych cech. Sztompka wymienia, że życie codzienne:

1. to zawsze życie z innymi, w obecności innych;
2. to zdarzenia powtarzalne, a niekiedy wręcz cykliczne, rytmiczne, rutynowe;
3. często przybiera formy rytualne, udramatyzowane, wykonywane według pewnego, wpojonego i bezrefleksyjnie realizowanego scenariusza, gdzie ważną rolę odgrywa nawyk;
4. angażuje naszą cielesność, wyposażenie biologiczne ze wszystkimi jego ograniczeniami, słabościami i ułomnościami, ale także całym jego potencjałem, siłami i możliwościami;
5. jest zlokalizowane w przestrzeni, toczy się w określonych miejscach i ta lokalizacja decyduje o jego treści i charakterze;
6. ma epizody, które cechuje pewna trwałość, a ich ramy czasowe – krótsze lub dłuższe – mają też rozmaite pod względem czasu konsekwencje;
7. ma często charakter bezrefleksyjny, niemal automatyczny;
8. cechuje często spontaniczność⁷.

Warto zauważyć, że codzienność jest zawsze „czyjaś” lub przez „coś” się uobecnia oraz ma swoje konsekwencje w strukturze i wymiarze czasu. Można stwierdzić, że nie tylko narzuca gotowe rozwiązania na układ każdego dnia, ale również odciska się na indywidualnej biografii.

⁶ Tamże, s. 22.

⁷ Tamże, s. 24–25.

Życie codzienne to z jednej strony najbardziej oczywista, obecna w bezpośrednim doświadczeniu, najbardziej realna, narzucająca się naszej percepcji forma bytu, ale to także możliwość wejścia w świat podmiotów otaczającej rzeczywistości. Jednym z takich światów jest świat mediów (w tym neomediów, rozumianych jako media interaktywne), w którym „zanurzony” jest współczesny człowiek. Ze względu na pełnione funkcje (między innymi informacyjną, kulturową i edukacyjną), stały się ważnym czynnikiem rozwoju osobowego.

Pokolenie 50+ w społeczeństwie cyfrowym

Kategorie codzienności, edukacji i mediów są ze sobą powiązane i tworzą szeroki, wieloaspektowy i złożony obszar badawczy.

Wskaźnikiem poziomu rozwoju człowieka w każdym okresie jego życia jest stopień aktywności w czasie wolnym i rodzaj podejmowanych w nim działań. Warto zauważyć, że psychologia rozwoju koncentruje swoje zainteresowanie na dzieciach i młodzieży, tymczasem od początku lat 70. ubiegłego wieku w literaturze prezentowana jest orientacja zwana *life-span developmental psychology* (psychologia rozwoju w ciągu całego życia)⁸.

Według Daniela J. Levisona przedmiotem rozwoju są zmiany struktury życia człowieka rozumianej jako podstawowy w danym czasie wzorzec jego aktywności i powiązań z otoczeniem, a rozwój polega na wielokrotnych przemianach tej struktury od dzieciństwa po wiek starczy⁹. Takie ujęcie nabiera szczególnej wagi w kontekście przemian demograficznych w Polsce, które charakteryzuje szybko rosnąca liczba osób powyżej 50. roku życia w strukturze ludności. Z prognoz Eurostatu wynika, że w 2060 roku ponad jedna trzecia ludności Polski (34,5%) będzie w wieku co najmniej 65 lat, podczas gdy w roku 2015 było to niecałe 16%. W 2060 roku mediana wieku Polaków będzie należała do rekordowo wysokich i wyniesie 51,2 roku (wyżej w rankingu uplasują się tylko Rumuni i Łotysze)¹⁰.

Koncepcję całościowego uczenia się jako współcześnie naczelną ideę edukacyjną charakteryzuje przenoszenie punktu ciężkości z instytucji edukacyjnych (nauczanie) na jednostki (uczenie się), upodmiotowienie uczestników i postępująca autonomizacja procesów uczenia się (samokształcenie, samouctwo) z wykorzystaniem IT.

⁸ Tamże, s. 25.

⁹ Cyt. za: W. Olszewski, *Neomedia in free time and the development of the active generation of 50+*, [w:] *Pedagogy of information. Cyberspace. Dangers and Education*, red. A. Karyń, P. Dudek, A. Babicka-Wirkus, Szczecin 2011, s. 153–167.

¹⁰ J. J. Kowalski, *Jedziemy ekspresem do starości*, „Dziennik Gazeta Prawna” 9.01.2014, nr 5, s. A3.

Mieczyslaw Malewski slusznie zauwazyl, ze

oto na naszych oczach odczarowaniu ulega system instytucjonalnej edukacji doroslych, a jego desakralizacji towarzyszy postawienie w centrum uwagi uczenia sie jako skladowej ludzkiej codzienosci¹¹.

Dynamiczne zmiany, a zwlaszcza rozwoj technologii informacyjnych, powoduja, ze zyjemy w „zmediatyzowanym swiecie”¹², co stwarza koniecznosc zdobywania umiejetnosci cyfrowych i umiejetnosci korzystania z mediow, zwlaszcza w grupie osob starszych, gdyz

technologia zmienia sie coraz szybciej, wymagajac stalego dokszalcania w kazdym wieku w celu dostosowania sie do wymogow w zakresie umiejetnosci, a srednia dlugosc zycia rowniez wzrasta. W tym przyszlym srodowisku ksztalcenie doroslych ma duze znaczenie zarowno dla rozwoju osobistego, jak i dla sukcesu gospodarczego oraz spójnosci spolecznej Europy,

dlatego

dorośli muszą być w stanie doskonalić swoje kluczowe kompetencje przez cale zycie, przy czym szczegolna uwage nalezy poswiecic grupom docelowym, ktore zostaly uznane za grupy priorytetowe w kontekscie krajowym, regionalnym lub lokalnym. Istotna role beda tu odgrywac lokalne i regionalne inicjatywy z zakresu informowania, angazowania i motywowania tych grup, a takze opracowywania oferty edukacyjnej dostosowanej do potrzeb osob w ich wlasnym srodowisku¹³.

Cyfrowa ewolucja nie jest terminem do konca zdefiniowanym; uzywa sie jej do opisu szerokiej kategorii roznorodnych technologii powiazanych z Internetem oraz wplywajacych na nie zachowan i praktyk. Autorzy *The Digital Evolution Report*, przygotowanego wspólnie przez tygodnik „Economist” i firme badawcza Intelligence Unit, zanotowali, ze

podstawowym celem cyfrowej ewolucji powinna byc umiejetnosc adaptacji do wszelkich zmian w przyszlosci. Technologie takie jak media spolecznosciowe, urzadzenia mobilne, przetwarzanie w chmurze dzis sa codzienoscia. Ale ledwie do tego przywykliśmy, a pojawiaja sie kolejne zrodla zametu: wirtualna rzeczywistosc, systemy samouczace sie, kryptowaluty [...]¹⁴.

Nowe trendy, podobnie jak nowe urzadzenia i uslugi zwiazane z cyfrowa rewolucja – choc w roznej skali – pojawiaja sie obecnie i beda sie pojawiac w przyszlosci, wywierajac wplyw na zycie codzienne. Różne instytucje probuja je przewidywac. Przykladowo, THINKTANK Ośrodek dialogu i analiz wydal pod

¹¹ M. Malewski, *Od nauczania do uczenia sie. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Wrocław 2010, s. 47.

¹² T. Goban-Klas, *Cywilizacja medialna. Geneza, ewolucja, eksplozja*, Warszawa 2005, s. 41.

¹³ Opinia Komitetu Regionow – Plan dzialania na rzecz ksztalcenia doroslych – Na nauke jest zawsze odpowiednia pora. Dziennik Urzedowy Unii Europejskiej 2008/C 257/11, 9.10.2008.

¹⁴ S. Czubkowska, *Komputerowa Czerwona Krolowa nas pogania*, „Dziennik Gazeta Prawna” 23–27.12.2015, nr 249/250, s. 78.

koniec 2015 roku liste 55 cyfrowych trendow, ktore opisal w publikacji *Smart book*, choc sami autorzy raportow i prognoz wskazuja, ze ich przypuszczenia sa obarczone duza doza niepewnosci. Wiecezosc jednak zdaje sie byc zgodna, ze motorem zmian w cyfrowym swiecie sa potrzeby konsumentow, stad wiele uwagi poswieca sie analizom ich zachowan. Na konferencji podsumowujacej 2-letni projekt *Smart Living* autorzy badan stwierdzili:

Polacy nigdy wzescniej w takim stopniu nie inwestowali we wlasna satysfakcje i zadowolenie. Mamy dzis do czynienia z «superkonsumentami», ktorzy dysponuja znacznie wiecez iloscia zasobow niz kiedykolwiek, ale i z wiecez reflexja podchodza do swoich wyborow¹⁵.

Ten fragment rozważań można spuentować stwierdzeniem, że ewolucja cyfrowa jest nieodwracalna, a środowisko życia (w tym codziennego) nie jest statyczne, tylko dynamiczne i złożone, dlatego wszyscy stoją przed wyborem: albo będą dostosowywali się do zmian, albo będą cyfrowo marginalizowani, a w konsekwencji wykluczeni.

W kontekście tytułowych dociekań konieczne jest także zwrócenie uwagi na odwrót od społeczeństwa masowego na rzecz wolności jednostki, a jednocześnie poddanie tej jednostki grze rynkowej. Alvin i Heidi Tofflerowie zauważyli, że

masowość staje się znakiem przeszłości. Z kolei jednak złożoność nowych układów domaga się zwiększonej wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi jednostkami życia społecznego [...], a także pojedynczymi ludźmi. W ten sposób jeszcze bardziej pogłębia się zapotrzebowanie na komputery, sieci telekomunikacyjne i informatyczne oraz nowe formy porozumiewania się. W efekcie tych dążeń nieustannie przyspiesza się tempo zmian technologicznych, zawierania najróżniejszego typu transakcji oraz życia codziennego – a – w coraz większym stopniu informacja staje się substytutem surowców, siły roboczej i innych zasobów¹⁶.

Polacy w wieku 50+, jak pokazują badania, są grupą najbardziej narażoną na wykluczenie cyfrowe. *Diagnoza Społeczna z 2015 roku*¹⁷ ujawnia, że najmniej aktywnymi użytkownikami nowych technologii są osoby starsze, będące emerytami i rencistami oraz ludzie z niskim wykształceniem. W dokumencie podano, że komputera używa 92,5% osób w wieku 25–34 lata i aż 97,2% w przedziale 16–24 lata, podczas gdy tylko 18,6% osób w wieku 65 lat i więcej oraz 41,3% w przedziale 60–64 lata. Podobnie z Internetu korzysta zaledwie 18% osób powyżej 65 lat i 41% w przedziale 60–64 lata, w porównaniu do 97,5%

¹⁵ *Co oznacza inteligentne życie? Podsumowanie projektu «Smart Living» już za nami*, THINKTANK Ośrodek dialogu i analiz, Warszawa 24.11.2015, http://mttp.pl/pobieranie/Podsumowanie_Smart%20Living.pdf, dostęp 19.01.2016.

¹⁶ A. Toffler, H. Toffler, *Budowa nowej cywilizacji. Polityka trzeciej fali*, Poznań 1996, s. 33.

¹⁷ *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2015, http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2015.pdf, dostęp 19.01.2016.

w wieku 16–24 lata i 93% w wieku 25–34 lata. Ze wzgledu na status społeczno-zawodowy najrzadziej z komputera korzystają emeryci i renciści (odpowiednio 26% i 33%), podobnie jak z Internetu (25% oraz 33%), podczas gdy uczniowie i studenci w 99%, a prywatni przedsiębiorcy i pracownicy sektora publicznego po około 90%. Ważnym czynnikiem różnicującym korzystanie z technologii i mediów jest wykształcenie. Tylko około 15% osób z wykształceniem podstawowym i niższym korzysta z komputera i Internetu, około 49% z wykształceniem zasadniczym/gimnazjalnym, przy 92% z wykształceniem wyższym. Z nowych technologii częściej korzystają mężczyźni niż kobiety.

Analizując zainteresowanie Polaków Internetem na przestrzeni lat 2003–2015, można stwierdzić, że jest ono znacznie wyższe wśród ludzi młodych i wynosi 97,5% w grupie 16–24 lata oraz 92,9% w grupie 25–34 lata przy 17,9% w kategorii 65 lat i więcej oraz 40,8% w przedziale 60–64 lata. Należy jednak zauważyć, że dynamika przyrostu jest najwyższa w najstarszych grupach wiekowych i wynosi w przybliżeniu 4–5% w latach 2011, 2013 i 2015.

Inny raport oparty na danych Komisji Europejskiej *Digital Competences in the Digital Agenda*¹⁸ potwierdza, że Polki w przedziale wiekowym od 55 do 74 lat przodują w Unii Europejskiej w statystyce cyfrowego wykluczenia. Tylko 37% z nich korzystało z sieci przynajmniej raz w roku poprzedzającym badanie, podczas gdy w starej Unii (UE 15) było to 63%, a w nowej Unii (NUE 12) 40%. Codzienne korzystanie z komputera deklaruje 22% polskich kobiet w wieku 55–74 lata, podczas gdy w UE 15 – 48%, a w NUE 12 – 24%. Zaprezentowane dane dotyczące kobiet są ważne z punktu widzenia badań własnych, dotyczących Uniwersytetów Trzeciego Wieku (UTW), które skupiają głównie kobiety powyżej 50. roku życia.

Wyniki *Diagnozy Społecznej 2015* potwierdzają również inne raporty, jak na przykład badania sondażowe Fundacji Orange, przeprowadzone na ogólnopolskiej próbie osób w wieku 18 lat i więcej we wrześniu 2015 roku pod nazwą *Postrzeganie Internetu i nowoczesnych technologii w Polsce*¹⁹. Według tych badań życia bez Internetu nie wyobraża sobie prawie 30% respondentów w wieku 18–24 lata, a tylko 7% w przedziale 65 lat i więcej oraz 15% w wieku 55–64 lata. Z Internetu nie korzysta, bo nie ma do niego dostępu, 58% badanych w wieku 65 lat i więcej oraz 21% w wieku 55–64 lata. W grupie osób w przedziale wiekowym 18–24 lata nie było takich wskazań. Biorąc pod uwagę podział na miejsce zamieszkania, blisko 30% mieszkańców metropolii (miasta powyżej

¹⁸ S. Czubkowska, *Dziewczyny nie mają kompleksów. Technologicznych*, „Dziennik Gazeta Prawna” 23.11.2015, nr 227, s. A12.

¹⁹ *Postrzeganie internetu i nowoczesnych technologii w Polsce*, Krajowa Rada Radio i Telewizji 5.11.2005, <http://www.krrit.gov.pl/drogowskaz-medialny/aktualnosci/news,2123,postrzeganie-internetu-i-nowoczesnych-technologii-w-polsce.html>, dostęp 5.01.2016.

500 tys. mieszkańców) wskazuje na konieczność codziennego dostępu do sieci WWW, przy 10% osób zamieszkujących wieś. Na wsi 26% badanych nie korzysta z Internetu, gdyż nie ma do niego dostępu, podczas gdy w metropoliach jest to 15%. Im niższe wykształcenie, tym mniejsze zainteresowanie Internetem – to kolejny wniosek z badań. Aż 23% respondentów z najniższym wykształceniem (podstawowe, zawodowe, gimnazjalne) wskazało, iż nie potrzebuje Internetu, mimo że ma do niego dostęp, podczas gdy wśród osób z wykształceniem wyższym jest to 1%.

Cel, przedmiot badań oraz charakterystyka próby badawczej

Celem autorskich badań jest diagnoza dotycząca udziału neomediów – mediów cyfrowych, interaktywnych w zagospodarowaniu czasu wolnego i pozyskiwaniu informacji (wiedzy) oraz wpływ neomediów na rozwój osobowy generacji 50+. Zaprezentowane badania są kontynuacją wcześniejszych²⁰ i dotyczyły grupy dorosłych aktywnych edukacyjnie – słuchaczy UTW.

Dla realizacji celów badawczych postawiono następujące pytania:

1. Jakie aktywności przejawiają dla zagospodarowania czasu wolnego ludzie generacji 50+ i jaki jest w tym udział mediów?
2. Jakie media stanowią źródło pozyskiwania informacji i wiedzy?
3. W jakim stopniu korzystanie z mediów wpływa na rozwój osobowy badanych?
4. Jakie nowoczesne media wykorzystują badani i kto uczy ich korzystania z neomediów?
5. Ile czasu poświęcają średnio w ciągu doby na korzystanie z mediów?

Badana populacja to 57 osób, którzy stanowią około 15% słuchaczy UTW w Głogowie. 92% ankietowanych stanowiły kobiety. 57% respondentów znajdowało

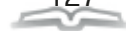
²⁰ Por. W. Olszewski, *Media w aspekcie pedagogicznej funkcji czasu wolnego ludzi dorosłych*, [w:] *Media – edukacja – kultura. W stronę edukacji medialnej*, red. W. Skrzydlewski, S. Dylak, Poznań–Rzeszów 2012; tenże, *Digital media in the process of obtaining knowledge by the generation 50+ from the perspective of the society of time*, [w:] *ICT in Educational Design, Processes, Materials, Resources*, red. E. Baron-Polańczyk, Zielona Góra 2013; tenże, *The trust towards media in the adults' education*, [w:] *Trust in Global Perspective*, red. M. Czerepaniak-Walczak, E. Perzycka, Szczecin 2013; tenże, *Media w kształceniu ustawicznym dorosłych w Rosji na przykładzie Tomsku. Komunikat z badań*, [w:] *Sbornik naučnih trudov. Po materialam Vserossijskoj naučno-praktičeskoj studenčeskoj konferencii: «Aktual'nie problem'i sovremennoego social'no-ekonomičeskogo razvitiá obšestva»*, Rossijskij Ekonomičeskij Universitet im. G. V. Plehanova Filial v G. Dmitrove Moskovskoj Oblasti, Dmitrow 2015.

się w przedziale wiekowym 61–70 lat, a po 19% w przedziale 51–60 lat oraz powyżej 70 lat, natomiast 5% stanowiły osoby poniżej 51 lat. 84% słuchaczy mieszkało w Głogowie (miasto liczy około 70 tys. mieszkańców). Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia, 49% badanych posiadało wykształcenie średnie lub policealne, a 46% wyższe. Zdecydowana większość, bo 87%, to emeryci.

Zebrane dane pozwalają na udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze:

1. Spośród różnorodnych aktywności najwyższy odsetek respondentów wskazał na: czytanie książek (13,3%), uczestnictwo w zajęciach ruchowych/rehabilitacyjnych (12,7%) oraz zajmowanie się ogródkiem/działką (9,2%). Najniższy odsetek przypadł na uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej (1%), uczestnictwo w życiu religijnym (1,2%) oraz uprawnianiu przynajmniej raz w tygodniu sportu, a także spędzaniu czasu na przeglądanie stron internetowych (po 2,3%). Stosunkowo wysoki udział dotyczył takich czynności, jak: oglądanie telewizji, czytanie prasy, zwiedzanie (turystyka) i zajmowanie się wnukami lub innymi członkami rodziny (po 8%).
2. Podstawowym źródłem pozyskiwania informacji (wiedzy) jest telewizja (25%) oraz książki (19%) i Internet (19%), zaś najniższy odsetek przypadł na radio (9%) i gazety (11%).
3. Realizowane formy spędzania czasu wolnego najbardziej wpływają według respondentów na dobre samopoczucie psychiczne (27%) oraz kondycję fizyczną (26%), zaś w najniższym stopniu na relacje społeczne (4%) i rodzinne (10%).
4. Spośród nowoczesnych urządzeń IT ankietowani najczęściej wymieniali korzystanie z laptopów (30%) i komputerów stacjonarnych (28%), ze smartfonów 13%, zaś z tabletów tylko 4%. Nikt nie wskazał notebooków.
5. W odpowiedzi na pytanie, kto uczy badanych korzystania z nowych mediów, respondenci wskazali, że uczą się sami, studiując instrukcje (33%) lub uczy ich młodsze pokolenie (dzieci, wnuki) (28%). Ważnym źródłem kształcenia informatycznego są także znajomi z pokolenia badanych (11%) oraz kursy i szkolenia (17%).
6. Spośród różnych mediów wskazanych w ankiecie, słuchacze UTW Głogów do dwóch godzin dziennie poświęcają na: gazety (82%), książki (63%), przekaz ustny (dyskusje, rozmowy, wykłady) (62%) oraz Internet (51%), a najmniej na radio (42%) i telewizję (45%). Od dwóch do czterech godzin dziennie ankietowani najczęściej oglądali telewizję (49%). Na kolejnych miejscach pod względem aktywności w tym przedziale czasowym, ale już ze znacznie rzadziej podawanymi odpowiedziami,

były: książki (22%), radio (19%), gazety (18%) oraz przekaz ustny (14%). Na Internet wskazało 12% respondentów. Od czterech do sześciu godzin dziennie badani najczęściej poświęcają słuchaniu radia (27%) oraz czytaniu książek (15%). Nie było wskazań na gazety i Internet, a telewizję zaznaczyło 3%.

7. Media, które w dużym stopniu wpływają na rozwój osobowy to, zdaniem słuchaczy: książki (59%), przekaz ustny (57%), radio (32%), Internet (25%), telewizja (16%) i gazety (12%). Natomiast średni udział, w opinii seniorów, mają: Internet (55%), gazety (52%), telewizja (44%), radio (37%), przekaz ustny (33%) i książki (26%).

Sumując duży i średni stopień wpływu można stwierdzić, że mediami odgrywającymi istotny wpływ na rozwój osobowy badanych są: przekaz ustny (90%), książki (85%), Internet (80%), radio (69%), gazety (64%), telewizja (60%). Tak wysokie wskazania dla przekazu ustnego i książek wynikają zapewne z uczestnictwa w różnorodnych zajęciach (wykłady, lektoraty). Należy także zauważyć, że słuchacze UTW Głogów wskazali, iż w niewielkim stopniu na ich rozwój osobowy oddziałują: telewizja (25%), gazety (12%), Internet (10%).

Badania dotyczą aktywnej edukacyjnie grupy osób (słuchaczy UTW w Głogowie) i ukazują niewielki wycinek wyzwań edukacyjnych generacji 50+.

Próba podsumowania

Globalizujące tendencje nowoczesności wpisane w czynniki dynamicznych zmian powodują, że mamy do czynienia ze zderzeniem nowoczesnego życia społecznego z jego tradycyjnymi formami. Ten nowy (a może upowszechniany) paradygmat nowoczesnego życia społecznego, uwikłanego w doktrynę neoliberalną, charakteryzującą się dogmatem wolności, kultem wolnego rynku, indywidualizmem wynoszącym jednostkę do najwyższej rangi i prowadzącym do dobrostanu oraz akceptacji nierówności jako sprawiedliwej kategorii, powoduje, że jednostka stanowi coraz częściej przedmiot dociekań badań społecznych. Istotną kategorią dla „jednostek w społeczeństwie” i „społeczeństwie jednostek” jest codzienność, która nie tylko narzuca gotowe rozwiązania na układ każdego dnia, lecz także decyduje o jakości życia jednostek i społeczności.

Życie codzienne, jak chyba nigdy dotąd, umożliwia szerokiej rzeszy ludzi wejście w świat podmiotów otaczającej rzeczywistości i relacje z nimi. Dynamiczny rozwój „cyfrowej edukacji” to gigantyczny rynek klientów, w tym

szybko rosnącej generacji 50+, która, coraz lepiej wykształcona i o znacznie wyższym statusie materialnym, będzie spełniać indywidualne i jeszcze bardziej wysublimowane potrzeby samorealizacji. W efekcie tych dążeń, ale również złożoności ponowoczesnego świata, zwiększać się będzie zapotrzebowanie na informację i wiedzę, które staną się substytutem surowców, siły roboczej oraz innych zasobów.

Kategorie codzienności, edukacji i mediów są ze sobą ściśle powiązane i stanowią ciekawy poznawczo obszar badawczy, dlatego mogą być inspiracją dla dalszego dyskursu naukowego. Mogą stanowić także zachętę do dalszych dociekań naukowych dla badaczy analizujących udział neomediów w edukacji generacji 50+.

Bibliografia

- Co oznacza inteligentne życie? Podsumowanie projektu «Smart Living» już za nami, THINKTANK Ośrodek dialogu i analiz, Warszawa 24.11.2015, http://mttp.pl/pobieranie/Podsumowanie_Smart%20Living.pdf, dostęp 19.01.2016.
- Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015, http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2015.pdf, dostęp 19.01.2016.
- Czubkowska S., *Dziewczyny nie mają kompleksów. Technologicznych*, „Dziennik Gazeta Prawna” 23.11.2015, nr 227, s. A 12.
- Czubkowska S., *Komputerowa Czerwona Królowa nas pogania*, „Dziennik Gazeta Prawna” 23–27.12.2015, nr 249–250, s. A 20.
- Opinia Komitetu Regionów – Plan działania na rzecz kształcenia dorosłych – Na naukę jest zawsze odpowiednia pora. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2008/C 257/11, 9.10.2008.
- Giddens A., *Nowoczesność i tożsamość. «Ja» i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, tłum. A. Szulżycka, PWN, Warszawa 2007.
- Goban-Klas T., *Cywilizacja medialna. Geneza, ewolucja, eksplozja*, WSiP, Warszawa 2005.
- Kowalski J. J., *Jedziemy ekspresem do starości*, „Dziennik Gazeta Prawna” 9.01.2014, nr 5, s. A 14.
- Malewski M., *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Wydaw. Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2010.
- Marody M., *Jednostka po nowoczesności. Perspektywa socjologiczna*, Scholar, Warszawa 2015.
- Moscovici S., *The Age of the Crowd. A Historical Treatise on Mass Psychology*, Cambridge University Press, Editions de la Maison des Sciences de l’Homme, Cambridge–Paris 1985.
- Olszewski W., *Digital media in the process of obtaining knowledge by the generation 50+ from the perspective of the society of time*, [w:] *ICT in Educational Design, Processes, Materials, Resources*, red. E. Baron-Polańczyk, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2013.

- Olszewski W., *Media w kształceniu ustawicznym dorosłych w Rosji na przykładzie Tom-ska – komunikat z badań*, [w:] *Sbornik naučn'ih trudov. Po materialam Vserosijskoj naučno-praktičeskoj studenčeskoj konferencii: «Aktual'nie problem'i sovremennogo social'no-ékonomiceskogo razvitiâ obšestva»*, Rossijskij Ékonomičeskij Universitet im. G. V. Plehanova Filial v G. Dmitrove Moskovskoj Oblasti, Dmitrow 2015.
- Olszewski W., *Neomedia in free time and the development of the active generation of 50+*, [w:] *Pedagogy of information. Cyberspace. Dangers and Education*, red. A. Karyń, P. Dudek, A. Babicka-Wirkus, Volumina.pl, Szczecin 2011.
- Olszewski W., *The trust towards media in the adults' education*, [w:] *Trust in Global Perspective*, red. M. Czerepaniak-Walczak, E. Perzycka, Zapol, Szczecin 2013.
- Postrzeżenie internetu i nowoczesnych technologii w Polsce*, Krajowa Rada Radia i Telewizji 5.11.2005, <http://www.krrit.gov.pl/drogowskaz-medialny/aktualnosci/news,-2123,postrzeżenie-internetu-i-nowoczesnych-technologii-w-polsce.html>, dostęp 5.01.2016.
- Sztompka P., *Życie codzienne. Temat najnowszej socjologii*, [w:] *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Znak, Kraków 2008.
- Toffler A., Toffler H., *Budowa nowej cywilizacji. Polityka trzeciej fali*, tłum. J. Łoziński, Zysk i S-ka, Poznań 1996.

Everyday reality as the educational challenge for the generation 50+

Abstract: The technological revolution and the dynamic socio-economic changes which are everyday reality in the neoliberal world become a challenge for the fast-growing generation 50+ in Poland. The subject of the considerations is the attempt to present the influence of (neo)media on the transformations of the adults who function in the new social formation which turns away from the currently dominant forms of socialization. The article is based on the results from the research carried out by the author in the selected Universities of the Third Age within the area of the Northern part of the Silesia District.

Keywords: digital evolution, everyday reality, generation 50+, individual, neo-media, society

Słowa kluczowe: codzienność, ewolucja cyfrowa, generacja 50+, jednostka, neomedia, społeczeństwo

